

مروری بر تجربه صنعت نفت ایران در زمینه ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت از طریق بهینه سازی مصرف سوخت^۱

محمد علی مانیان^{۱ و*}، حسین محمودی^۲، زهرا بادنوروز^۳، ثریا نوید^۴

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌ی اگرواکولوژی، پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، کارشناس ارشد شرکت بهینه سازی مصرف سوخت

^۲ دکترای تخصصی جامعه شناسی محیط زیست، استادیار پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

^۳ کارشناس ارشد مهندسی محیط زیست، دانشگاه شهید چمران، اهواز، کارشناس ارشد شرکت بهینه سازی مصرف سوخت

^۴ کارشناس ارشد اگرواکولوژی، پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

*نویسنده مسئول: محمد علی مانیان، آدرس ایمیل: manian1390@gmail.com

چکیده

در حدود دو دهه اخیر، اقدامات مسئولانه در برابر اجتماع با ادبیاتی مشترک در مجتمع جهانی تحت عنوان پرداختن به "مسئولیت اجتماعی شرکت" مطرح گردیده است. با توجه به آن‌که واژگان و نگرش جدید به مسئولیت اجتماعی شرکت اخیراً در ادبیات توسعه و پایداری رواج بیشتری پیدا کرده است، طبیعی است که اقدامات مسئولانه گذشته صنعت نفت ایران الزاماً هماهنگ با این نگرش و ادبیات نبوده است. در عمل این اقدامات از مسیرهای گوناگون و با استفاده از ظرفیت‌های مشارکت اجتماعی به مقوله مسئولیت اجتماعی شرکت، پرداخته است و یکی از مصادیق بارز اقدامات مسئولانه صنعت نفت، فعالیت‌های مرتبط با بهینه‌سازی مصرف سوخت بوده است که با کاهش انتشار کربن دارای آثار مطلوب محیط زیستی بسیار و همچنین دارای نتایج اجتماعی و اقتصادی مؤثری است که ابعاد مختلف ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت را پوشش می‌دهد. همچنین سعی بر آن شده است که با مرور تجربه صنعت نفت ایران در ایفای مسئولیت اجتماعی شرکتی از طریق بهینه سازی مصرف سوخت و با نگرشی جدید به این موضوع، زمینه استفاده از ظرفیت‌های موجود در جهت ارتقاء برنده و شهرت صنعت نفت، از این طریق فراهم گردد و راه برای ایفای فعالیت‌های مسئولانه در این حوزه هموار گردد.

^۱ پذیرفته شده در مجموعه مقالات برتر، همایش مسئولیت اجتماعی صنعت نفت - ۱۳۹۵

کلید واژه: بهینه‌سازی مصرف سوخت، توسعه پایدار، انتشار کربن، مسئولیت اجتماعی، مشارکت اجتماعی.

Review of CSR in the Petroleum Industry in Iran: fuel Conservation as a Case

Mohammad Ali Manian^{1,*}, Hussein Mahmoudi², Zahra Badnourouz³, Sorayya Navid⁴

¹M.Sc. Student in the Department of Agroecology, Environmental Sciences Research Institute, Shahid Beheshti University, G.C., Tehran, Iran

²Assistant Professors in the Department of Agroecology, Environmental Sciences Research Institute, Shahid Beheshti University, G.C., Tehran, Iran.

³Master of Environmental Engineering, University of Chamran, Ahvaz, Iran.

⁴Master of Agroecology, Environmental Sciences Research Institute, Shahid Beheshti University, G.C., Tehran, Iran

* Corresponding author: Mohammad Ali Manian; Email: Manian 1390@gmail.com

Phone number: +989121382042

Abstract:

The modern concept of CSR in Petroleum industry in Iran can be traced back to the early 20th century when this key industry has emerged. However, the social and environmental responsibilities of the oil and gas industries were defined and applied differently from its contemporary context. In this sense, one of the main initial focuses of CSR was on fuel conservation programs. The energy conservation plans can lead to reduce the people carbon footprint by using energy more efficiently. These initiatives have been important consequences on the social and environmental sustainability. This paper will review these consequences and will present some practical suggestion for developing the concept of CSR in the frame of fuel conservation.

Key Words: Carbon emissions, CSR, fuel conservation, social participation, social responsibility, sustainable development.

از ابتدای شکل‌گیری صنعت نفت در ایران تاکنون، سعی بر آن بوده است تا بسیاری از فعالیت‌های اصلی یا پیرامونی این صنعت، ماهیتی مسئولانه در قبال مردم داشته باشد. اینکه تعبیر امروزی مسئولیت اجتماعی شرکت در خصوص این‌گونه فعالیت‌ها بکار نمی‌رفته است طبیعتاً ریشه در تازگی این تعبیر در ادبیات توسعه و پایداری دارد. اقدامات مذکور قابل طبقه‌بندی در ابعاد مختلفی است که تاکنون برای مسئولیت اجتماعی شرکت ذکر شده است از جمله ابعاد پنج‌گانه (سازمان مدیریت صنعتی، ۱۳۹۳) شامل محیط زیستی، اجتماعی، اقتصادی، ذی نفعان و داوطلبانه می‌باشد. در این راستا، در تحقیق حاضر سعی بر آن شده است که به یکی از زمینه‌های گسترده ایفای مسئولیت اجتماعی صنعت نفت تحت عنوان "بهینه سازی مصرف سوخت"^۲ پرداخته شود، زمینه مذکور گرچه به نوعی همه ابعاد مسئولیت اجتماعی را شامل می‌شود، اما عمدتاً بر ابعاد زیست محیطی و اجتماعی و اقتصادی مسئولیت اجتماعی شرکت، تمرکز دارد.

همچنین یکی از شاخص‌های قابل توجه، که در فرایند گزارش‌دهی پایدار^۳ مرتبط با مسئولیت اجتماعی شرکت، مورد تاکید قرار گرفته است شاخص مربوط به مصرف انرژی می‌باشد (جزنی و همکاران، ۱۳۹۳) و این نیز خود موید اهمیت مقوله بهینه‌سازی مصرف سوخت در راستای ایفای مسولیت اجتماعی صنعت نفت می‌باشد. اقدامات مرتبط با بهینه‌سازی مصرف سوخت گرچه اکثراً با سیاست‌گذاری و مدیریت شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت که خود از شرکت‌های تابعه شرکت ملی نفت ایران می‌باشد، صورت پذیرفته است اما بسیاری از بخش‌های مختلف صنایع و جامعه ایران در قالب مشارکت‌های اجتماعی در شکل‌گیری و اجرای این اقدامات سهیم بوده‌اند. در این مقاله علی‌رغم این‌که محور بحث اقدامات شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت می‌باشد اما اشاراتی نیز به اقدامات و مشارکت‌های دیگر زیر مجموعه‌های صنعت نفت، در این حیطه شده است و تلاش گردید جلوه‌های ایفای مسئولیت اجتماعی از طریق بهینه سازی مصرف سوخت تبیین شود و از طریق این مقاله و مقالات دیگر زمینه‌های لازم مهیا شود تا علاوه بر شناسایی اقدامات مسئولانه گذشته از نگاه مسئولیت اجتماعی شرکت، برنامه‌های آینده نیز مطابق با ساز و کارها و

²Global Reporting Initiative

رویه‌های بین المللی مربوطه تعریف و فرایند گزارش‌دهی کامل‌تر شود تا علاوه بر ارتقاء برنده و شهرت صنعت نفت ایران منافع دیگر انطباق با این رویکرد و استفاده از ظرفیت‌های بالقوه آن نیز حاصل گردد.

صنعت نفت نیز همچون دیگر صنایع و شرکت‌ها، دارای هدف سودآوری بالاتر می‌باشد و البته در صورتی که نگرش صحیح به موضوع مسئولیت اجتماعی وجود داشته باشد و الزامات مربوطه رعایت شود، ایفای مسئولیت اجتماعی در بلند مدت کاملا هم راستا با هدف سودآوری بالاتر قرارخواهد گرفت.

در ادامه پس از مرور تاریخچه مسئولیت اجتماعی در صنعت نفت و همچنین مرور تاریخچه شرکت بهینه سازی مصرف سوخت به عنوان محور اقدامات مربوطه، به مرور بخشی از فعالیت‌های انجام شده در این زمینه در حوزه‌های مختلف کشور پرداخته می‌شود.

۱-۱- تاریخچه مسئولیت اجتماعی در صنعت نفت

از قدیمی‌ترین مصادیق مسئولیت اجتماعی در صنعت نفت، توجه به ابعاد زندگی کارکنان صنعت نفت بوده است که پس از توسعه و تثبیت صنعت نفت در مناطق نفتی به شکل‌گیری ساختارهایی خاص همچون شرکت‌های عملیات غیر صنعتی و شرکت‌های رفاهی انجامید. البته بیشترین توجه آن‌ها به درون سازمان بوده و دامنه این فعالیت‌ها مناطق پیرامونی صنعت نفت را در بر نمی‌گرفته است (موسسه مطالعات انرژی، ۱۳۹۳).

یکی دیگر از مصادیق بارز اقدام مسئولانه در قبال اجتماع و کارکنان در صنعت نفت استقرار واحدهای بهداشت، ایمنی و محیط زیست در زیر مجموعه‌های مختلف این صنعت بوده است. توجه به ایمنی و بهداشت کارکنان و اجتماع و همچنین رعایت الزامات زیست محیطی از طریق این واحدها صورت می‌گیرد. در سال‌های اخیر نیز اقدامات انجام شده و صدور ابلاغیه‌های مربوطه از جانب مقام عالی وزارت نفت، در جهت شکل‌گیری شورای مرکزی سلامت، ایمنی و محیط زیست، منتج به تثبیت اقدامات موثر گذشته و توسعه و بهبود امور گردیده است (اویل نیوز، ۱۳۹۴).

نقشه عطف ساماندهی و بسط موضوع مسئولیت اجتماعی شرکتی در صنعت نفت نیز مربوط به اقدامات

حوزه مشاور اجتماعی وزیر نفت می باشد. این اقدامات را می توان در دسته بندي ذيل مرور نمود:

- اقدامات پژوهشی (انجام نخستین مطالعات CSR در مجموعه نفت ، طرح ارزیابی مشارکتی زیرساخت های شهرستان عسلویه و...)
- طرح های اجرایی (طرح نخبه پروری، پروژه مدیریت مشارکتی پارک ملی نایبند و...)
- اقدامات ساختاری (تشکیل کمیته مسئولیت اجتماعی، تشکیل شورای سیاست گذاری مسئولیت اجتماعی و...)
- اقدامات ترویجی (برگزاری همایش مسئولیت اجتماعی، آموزش و مشاوره در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکت و...) (مشعل، ۱۳۹۵).

نگرش به اقدامات مرتبط با بهینه سازی مصرف سوخت به عنوان ایفای مسئولیت اجتماعی صنعت نفت نیز در حال شکل گیری و تقویت می باشد و در این زمینه می توان به محتوای سخنرانی و پانل ارائه شده توسط معاون وزیر نفت در امور برنامه ریزی و نظارت بر منابع هیدرولکربوری و همچنین مدیر عامل شرکت بهینه سازی مصرف سوخت در همایش مسئولیت اجتماعی شرکت در صنعت پتروشیمی (بهمن ماه ۱۳۹۳) اشاره نمود. در همایش مذکور مطالب مدیر عامل شرکت بهینه سازی مصرف سوخت تحت عنوان " نقش راهبردی بهینه سازی مصرف سوخت در ارتقاء عملکرد مسئولیت های اجتماعی شرکت ها " ارایه گردید.

۱-۲- معرفی شرکت بهینه سازی مصرف سوخت

وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران در راستای اجرای سیاست های استراتژیک کشور در بخش انرژی و بر اساس ماده ۱۲۱ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به منظور اعمال صرفه جویی و منطقی کردن مصرف انرژی، حفاظت از محیط زیست، همچنین اجرای اقدامات مرتبط با بهره برداری

کارآمد و بهینه از انواع حامل‌های انرژی، در سال ۱۳۷۹ اقدام به تاسیس "شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت" نموده است (گزارش‌ها-Ifco.ir).

موضوع فعالیت شرکت عبارت است از اعمال مدیریت تقاضا و اجرای سیاست‌های مرتبط با بهینه‌سازی مصرف سوخت در بخش‌های مختلف مصرف، کمک به توسعه کاربرد انواع فناوری‌های نوین تبدیل انرژی در بخش‌های مختلف مصرف، کاهش هزینه‌های درازمدت ناشی از تقاضای انرژی، تدوین معیارها، ضوابط و دستورالعمل‌های مرتبط با بهینه‌سازی مصرف انرژی، جایگزینی اقتصادی حامل‌های انرژی همراه با توسعه بکارگیری ظرفیت‌های محلی انرژی و انرژی تجدیدپذیر به نیابت از وزارت نفت و اجرای کلیه فعالیت‌های مربوط به امور مزبور و تصدی و انجام هرگونه فعالیت علمی، پژوهشی، فنی، بازرگانی و سایر خدماتی که برای توسعه عملیات شرکت لازم شناخته شود (ماده ۵ اساسنامه شرکت بهینه سازی مصرف سوخت، مصوب هیات وزیران جمهوری اسلامی ایران، مورخ ۱۳۹۳/۰۲/۳). ملاحظه می‌شود همانطور که از موضوع فعالیت و توضیحات، مشهود است، فعالیت‌های مربوطه با بعد زیست محیطی و شاخص‌های بهینه سازی مصرف انرژی در تعاریف مسئولیت اجتماعی شرکت، هم راستا می‌باشد.

نهایتاً به نظر می‌رسد پیشبرد بهتر و موفقیت طرح‌های بهینه‌سازی مصرف سوخت مستلزم همکاری قوی و همه جانبه ارگان‌ها و نهادهای دولتی، خصوصی، انجمان‌ها و تشکل‌های غیر دولتی با این شرکت در بستر مشارکت‌های اجتماعی می‌باشد (رضایی، ۱۳۸۱).

۲- مرور بخشی از اقدامات انجام شده در راستای بهینه سازی مصرف سوخت

شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت با مطالعه و بررسی، بسترسازی و انجام اقدامات لازم برای بهینه‌سازی مصرف سوخت نقش بی‌بديلی در راستای عملکرد وزارت نفت در زمینه مسئولیت اجتماعی در قبال جامعه و محیط زیست داشته و می‌تواند تاثیر بسزایی در جهت ایفاده از مسئولیت اجتماعی شرکت نفت، می‌تواند نقش عمده‌ای در اعتلا

مسئولیت اجتماعی صنعت نفت ایفا نماید. از جمله رئوس اقدامات انجام شده در این زمینه میتوان به چنین مواردی

اشاره نمود :

- تهیه و تدوین معیارها، ضوابط، استانداردها، آئیننامه‌های اجرایی لازم برای ساماندهی به بازار سوخت و حرارت، مشتمل بر معیارها و استانداردهای ساخت تجهیزات، فرآیندها، سیستم‌ها و وسائل و تجهیزات مصرف کننده انرژی در راستای ماموریت سازمانی خود مبنی بر مدیریت تقاضا و اجرای سیاست‌های مرتبط با بهینه‌سازی مصرف سوخت در بخش‌های مختلف مصرف
- کمک به توسعه کاربرد انواع فناوری‌های نوین تبدیل انرژی در بخش‌های مختلف مصرف
- کاهش هزینه‌های درازمدت ناشی از تقاضای انرژی
- تدوین معیارها، ضوابط و دستورالعمل‌های مرتبط با بهینه‌سازی مصرف انرژی
- جایگزینی اقتصادی حامل‌های انرژی همراه با توسعه بکارگیری ظرفیت‌های محلی انرژی و انرژی‌های تجدیدپذیر (گزارش‌ها Ifco.ir).

در ادامه جزیيات بیشتری از تحقق مسئولیت اجتماعی، از طریق بهینه‌سازی مصرف سوخت در بخش‌های مختلف کشور بررسی خواهد شد. در این بررسی از گزارش‌های حدود ده سال گذشته این فعالیت‌ها تا گزارش‌ها مربوط به فعالیت‌های اخیر به جهت پوشش‌دهی زمانی کلیه فعالیت‌ها، توأمً استفاده شده است.

۱-۲- اقدامات انجام شده در بخش صنعت

با توجه به قیمت فرآورده‌های نفتی در داخل کشور، یارانه پرداختی دولت، محدودیت منابع فسیلی، رشد بالای مصرف سالانه انواع حامل‌های انرژی در ایران، عدم کارایی فنی و اقتصادی مصرف انرژی، امکان صادرات فرآورده‌های نفتی در صورت صرفه جویی واحدهای تولیدی و مسایل و مشکلات مرتبط با محیط زیست ناشی از مصرف غیر منطقی و ناکارای سوخت، مدیریت مصرف انرژی و بالا بردن بازده و بهره‌وری انرژی را در صنایع به یک ضرورت تبدیل نموده است (کارنامه عملکرد بخش صنعت، ۱۳۸۴).

عدم کارایی فنی مصرف انرژی و هدر رفتن قریب به یک‌سوم از کل انرژی در فرآیندهای صنعتی و اثرات زیستمحیطی ناشی از آن، ضرورت بهینه‌سازی مصرف انرژی در صنایع را به عنوان یکی از مصاديق ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت واضح و آشکار می‌سازد. مقایسه شدت انرژی زیر بخش‌های صنعتی کشور و متوسط دنیا، نشان می‌دهد که این شاخص در ایران بطور متوسط ۲ تا ۳ برابر مقادیر متوسط دنیا می‌باشد. شناخت صنایع انرژی بر در راستای صرفه‌جویی و افزایش کارایی در مصرف انرژی از نخستین اقدامات لازم می‌باشد. بخشی از اقدامات انجام شده در سال‌های اخیر در این زمینه نیز به شرح ذیل می‌باشد:

- بهینه سازی مصرف سوخت کارخانجات سیمان

- بهینه سازی مصرف انرژی در صنعت چوب و کاغذ

- کمک به جایگزینی دستگاه‌های جدید پخت نان

- اجرای طرح کنترل اتوماتیک بویلرهای

- جایگزینی گاز طبیعی به جای سوخت مایع در صنایع قند و شکر

(گزارش‌ها-Ifco.ir)

۲-۲- اقدامات انجام شده در بخش ساختمان

مدیریت بهینه‌سازی مصرف انرژی در بخش ساختمان در ابتدای سال ۱۳۸۰، با توجه به سهم بالای این بخش در مصرف انرژی کشور، در شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت تشکیل گردید. بررسی‌های صورت گرفته در سال ۱۳۷۹ بیانگر این واقعیت بود که بخش خانگی با مصرف بیش از ۴۰٪ از کل انرژی مصرفی کشور، بالاترین سهم را در میان سایر بخش‌های اقتصادی به خود اختصاص داده، که از این میان بیشترین میزان مصرف مربوط به گاز طبیعی و بیشترین ارزش انرژی مصرفی مربوط به نفت سفید بوده است. مقایسه مصرف انرژی بین ساختمان‌های کشور با مقدار متناظر آن در کشورهای توسعه یافته، گویای فاصله زیاد این دو مقدار بود که این تفاوت تجدید نظر اصولی در سیاست‌های مصرف انرژی در بخش ساختمان را ضروری می‌ساخت. هر چند به دلیل پایین بودن بهای انرژی در کشور، مصرف کنندگان هزینه گزافی را نمی‌پردازند، اما با در نظر گرفتن این نکته که یارانه انرژی از سوی دولت پرداخت می‌شود به راحتی می‌توان دریافت که

صرفه‌جویی در مصرف انرژی از دید کلان و ملی چه فوایدی به همراه خواهد داشت و چگونه میتوان از این طریق نسبت به دستیابی به اهداف مربوط به مسئولیت اجتماعی صنعت نفت اقدام نمود.

بر این اساس سیاست‌ها و برنامه‌های بخش ساختمان به منظور دستیابی به اهداف بهینه‌سازی مصرف انرژی در کشور به شرح ذیل پیگیری و اجرا می‌گردد:

- تدوین مقررات، استانداردها، دستور العمل‌ها، رویه‌ها و برچسب انرژی ساختمان
- تحقیق و توسعه
- سازماندهی اجرای قوانین و مقررات
- دولت به عنوان الگوی صحیح مصرف
- راهاندازی آزمایشگاه‌های تخصصی
- مشارکت بین‌المللی
- آموزش و اطلاع رسانی

اهم اقدامات انجام شده در این حوزه در سال‌های اخیر نیز به شرح ذیل می‌باشد.

- کمک به تولید آبگرمکن خورشیدی خانگی و عمومی
- کمک به تولید شیشه دو جداره
- آموزش مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان
- نصب پنجره دو جداره در ساختمان‌های شرکت نفت
- بهینه‌سازی مصرف سوخت در مدارس

۳-۲- اقدامات انجام شده در بخش حمل و نقل

صرف فرآوردهای نفتی بخش حمل و نقل در سال ۱۳۹۰ بیش از ۴۸ درصد کل مصرف فرآوردهای نفتی کشور می‌باشد. همچنین مصرف نهایی انرژی کل کشور در سال ۱۳۹۰ به میزان ۳/۱۲۲۷ میلیون بشکه معادل نفت خام مربوط به ۳/۷۳ میلیون بشکه معادل نفت خام بوده است که از این میزان ۲۹۷/۷۳ میلیون بشکه معادل نفت خام داراست.

در بخش حمل و نقل مصرف بنزین و نفت گاز در سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۱۱۹/۶۱ و ۱۲۳/۹۰ میلیون بشکه معادل نفت خام بوده که مجموعاً بیش از ۸۰ درصد مصرف انرژی این بخش را به خود اختصاص داده است. مصرف بنزین در این بخش از ۱۴۶/۸۴ میلیون بشکه معادل نفت خام در سال ۱۳۸۵ با روند کاهشی به ۱۱۹/۶۱ میلیون بشکه در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

همچنین مصرف گاز طبیعی بخش حمل و نقل در این سال حدود ۱۴ درصد انرژی مصرفی این بخش می‌باشد که در سال‌های اخیر رشد فزاینده‌ای داشته است و در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰ دارای متوسط رشد سالانه ۳۳/۶۲ درصد بوده است.

باتوجه به فرصت‌های موجود جهت کاهش روند رشد بالای مصرف فرآوردهای نفتی در بخش حمل و نقل و افزایش کارایی در مصرف سوخت، مدیریت بهینه‌سازی مصرف سوخت در بخش حمل و نقل، در اوایل سال ۱۳۸۰ در شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت تشکیل و فعالیت خود را در پنج امور شامل امور بهبود روش‌های حمل و نقل، امور فناوری خودروهای سبک، امور فناوری خودروهای سنگین، امور بهبود و توسعه سوخت و امور تدوین استاندارد، تدوین معیار و ممیزی مصرف سوخت آغاز نمود. محور اول فعالیت‌های مدیریت بهینه‌سازی مصرف سوخت در بخش حمل و نقل در واقع کاهش روند مصرف فرآوردهای نفتی در بخش حمل و نقل و نیز کاهش حجم آلاینده‌های تولیدی ناشی از کاربرد سوخت در این بخش و بعنوان هدف ثانوی و در راستای مسئولیت اجتماعی شرکت بوده است.

اهم اقدامات انجام شده در این حوزه در سال‌های اخیر نیز به شرح ذیل می‌باشد.

- امکان سنجی و تدوین معیار مصرف سوخت خودروهای سبک بر اساس میزان انتشار دی اکید کردن در
کشور

- ارایه یارانه سود تسهیلات جهت خرید واگن باری

- پرداخت یارانه سود تسهیلات به شرکت مترو تهران

- کمک به نوسازی ناوگان اتوبوس رانی

- تدوین و بازنگری استاندارد معیار و برچسب مصرف سوخت خودروهای سبک

.(گزارش ها-Ifco.ir)

۴-۲- اقدامات مرتبط با ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید و ارتقای نظام مالی کشور

تمرکز فعلی شرکت بهینه سازی مصرف سوخت برپایه قانون اصلاح الگوی مصرف و پیگیری طرحهای کاهش شدت و بهینه سازی مصرف انرژی، بویژه در قالب ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید و ارتقای نظام مالی کشور میباشد. فرآیند انجام امور طبق این قانون مبتنی بر سرمایه گذاری بخش خصوصی و عمومی به منظور صرفه جویی مصرف سوخت بوده و تمامی الزامات فنی، اقتصادی و زیست محیطی نیز میباشد لحاظ گردد. سرمایه گذاری در طرحهای بهینه سازی، کاهش گازهای گلخانه ای و کاهش مصرف انرژی در بخش های مختلف صورت میگیرد و از این طریق با کاهش انتشار کربن نیز گامی در جهت تحقق مسئولیت اجتماعی شرکت برداشته میشود. تعهد بازپرداخت اصل سرمایه گذاری به عهده دولت از محل فروش منابع صرفه جویی شده میباشد. ابعاد پایداری این طرحها از سه بعد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی که ابعاد اصلی مسئولیت اجتماعی شرکت میباشند نیز ارزیابی و در صورت امکان کمی سازی گردیده است(گزارش ها-

.(جدول ۱ و ۲) Ifco.ir

جدول شماره ۱- توضیحات پروژه های ماده ۱۲

ردیف	مشخصات و مراحل طرحها	بازپرداخت به سرمایه گذاران (م)	حامل انرژی صرفه جویی/جایگزین ن شده	طول عمر متعارف طرح (سال)	صرفه جویی/جایگزینی در طول عمر مفید طرح (م / م م)	ارزش صرفه جویی/جایگزینی حاصل از اجرای طرح در طول عمر مفید طرح (م / م م)	هزینه های اجتماعی انتشار کربن (م)
۱	ارتقا کارابی موتورخانه های ساختمان های مسکونی، اداری و تجاری	2005	گاز طبیعی	10	29881	50742	588.7
۲	حمل و نقل عمومی درون شهری (CNG) دستگاه اتوبوس دیزل به	1795	نفت گاز	10	8130	3590	60.4
۳	تاكسي فرسوده با تاكسي تمام گاز سوز با برد بالا (۱۴۰۰۰۰ دستگاه)	635	بنزين	10	5110	1182	12.1
۴	موتورسيكلت برقی (شهرداری تهران- دستگاه)	192	بنزين	7	1200	384	20.1
۵	برقی کردن چاه های کشاورزی	1650	نفت گاز	10	7000	3640	17.1
۶	مترو كلان شهرها ^۱	795	بنزين/نفت گاز/CNG	30	17000	8532	189.2
۷	مترو تهران ^۱	4751	بنزين/نفت گاز/CNG	30	10093	2911	243.2
۸	راه آهن	7532	نفت گاز	30	36531	24660	987.2
۹	طرح نوسازی ۶۵ هزار دستگاه کامیون و کشنده فرسوده بالای ۱۰ تن با سن بالاتر از ۳۵ سال	2762	نفت گاز	25	34525	5524	935.8
۱۰	طرح تشویقی فرهنگ سازی و آموزش همگانی مشترکان گاز طبیعی (تفاهمن)	57	گاز طبیعی	10	334	567	63.7

جدول ۲ - ابعاد پایداری و مسئولیت اجتماعی پروژه ها

اثرات اجتماعی					اثرات اقتصادی					اثرات زیست محیطی			نام طرح
بهبود کیفیت زندگی	ایجاد امنیت اجتماعی	افزایش استعمال در سطوح مختلف تخصصی	افزایش رفاه اجتماعی	کاهش هزینه های اجتماعی ناشی از آنینده ها	ایجاد رشد اقتصادی	ایجاد ثروت	ایجاد کردن مالی	GDP	افزایش	کاهش آلودگی صوبی	کاهش آلودگی کلان شهرها	کاهش انتشار گازهای آلاینده ها	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		افزایش کارایی ۶۰۰,۰۰۰ موتورخانه در بخشهای مسکونی و اداری و تجاری
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		گازرسانی به استان سیستان و بلوچستان
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		گازرسانی به باقیمانده شهرهای کوچک و روستاهای (از طریق خط لوله، CNG و سایر روش ها)
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		طرح جایگزینی ۱۴۰۰۰ تاکسی فرسوده با تاکسی تمام گازسوز با پیمایش بالا
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		طرح جایگزینی ۱۷۰۰۰ اتوبوس فرسوده دیزلی درون شهری با اتوبوس های تمام گازسوز
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		طرح نوسازی ناوگان جاده ای سنگین باری و مسافربری
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		توسعه حمل و نقل بار و مسافر توسط راه آهن
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		توسعه حمل و نقل مسافر توسط مترو در کلان شهرهای کشور و تهران
✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓					طرح برق دار کردن چاه ها و تلمبه های آب کشاورزی

(ifco.ir) منبع

۳- نقش رویه‌های اندازه‌گیری و صحه گذاری صرفه‌جویی مصرف سوخت در گزارش‌دهی مسئولیت اجتماعی

گزارش‌دهی پایدار از اوایل دهه ۱۹۹۰ به عنوان وسیله‌ای که سازمان‌های تجاری می‌توانند از آن برای مدیریت و ایجاد تعادل میان تلاش‌های تولیدی خود با محیط زیست و جوامع پیرامونی آن‌ها بهره ببرند، ظهرور کرد (Christofi et al., 2012). تحلیلی در باره ۳۴۰۰ شرکت در ۳۴ کشور و ۱۵ صنعت به این نتیجه رسید که حدود ۲۵۰ شرکت جهانی، هم‌اکنون فعالیت‌های مربوط به مسئولیت اجتماعی خود را گزارش می‌کنند. (Jay Barney, 1991)

از طرفی میزان بهینه‌سازی مصرف انرژی در گزارش‌های پایداری و مسئولیت اجتماعی زمانی از قابلیت گزارش‌دهی پایداری و استناد مطلوبی برخوردار می‌باشد که بر اساس رویه‌ای شناخته شده و معتبر، سنجش و ارزیابی گردد. همچنین گرچه ارائه گزارش‌های مسئولیت اجتماعی در شرکت‌ها عموماً یک امر داوطلبانه محسوب می‌شود، اما صحت و دقیقت گزارش‌های مربوطه حاکی از جدیت و عزم شرکت‌ها در ایفای مسئولیت‌های خود در قبال جامعه می‌باشند.

یک بخش مؤکد در تعیین صرفه‌جویی‌ها و ابزار موفقیت پروژه‌های کارایی انرژی، اندازه‌گیری و صحه گذاری است. V^3 & M که فرآیند استفاده از اندازه‌گیری‌ها به منظور تعیین صرفه‌جویی واقعی و کاهش گازهای گلخانه‌ای ناشی از اجرای اقدامات بهینه‌سازی است که می‌تواند یکی از ابزارهای مفید در تعیین میزان تحقق برنامه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها باشد.

از آن‌جا که شرکت‌های خدمات انرژی بایستی برای جبران هزینه‌های اشان، پروژه را با موفقیت به انجام رسانند، لذا بایستی صرفه‌جویی‌های انرژی حاصله را اندازه‌گیری نمایند. این صرفه‌جویی‌ها بایستی طی عمر پروژه، مورد نظرلت قرار گیرد تا ثابت شود صرفه‌جویی‌ها واقعی و در حال تداوم است از این رو نتایج حاصله از چنین فرآیندی دقیقت گزارش‌دهی مسئولیت اجتماعی را نیز بالا می‌برد.

با توجه به اهمیت این موضوع و البته کاربرد آن در طرح‌های مرتبط با ماده ۱۲ رفع موانع تولید، شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت از سال ۱۳۹۳ اقدام به تهیه زیرساخت‌های مربوط به این مقوله از جمله در

^۳ Measurement and Verification

دسترس قرار دادن نسخه ترجمه شده پروتکل بین‌المللی اندازه‌گیری و صحه‌گذاری عملکرد انرژی متناظر خارجی آن و برگزاری آزمون‌های متخصصان اندازه‌گیری و صحه‌گذاری با استفاده از الگوی (IPMVP)^۴ تحت عنوان «متخصص ایرانی اندازه‌گیری و صحه‌گذاری (ICMVP)» داده خواهد شد و این افراد قادر خواهند بود تحت ضوابط تعریف شده در قالب شخص حقیقی یا حقوقی نظارت بر مراحل اندازه‌گیری و صرفه جویی مصرف انرژی را بر عهده بگیرند.

استانداردهای مورد استناد در ارزیابی‌های مذکور شامل موارد ذیل می‌باشد.

- استاندارد اندازه‌گیری و صحه‌گذاری عملکرد انرژی ایزو ۱۵۰۰ (صالحی، س. و همکاران، ۱۳۹۴)
- استاندارد اندازه‌گیری عملکرد انرژی با استفاده از خطوط مبنا و شاخص‌های عملکرد انرژی ایزو ۵۰۰۰۶ (رضایی، م. و همکاران، ۱۳۹۴)

۴- جمع‌بندی و پیشنهادات

با مرور تجربه صنعت نفت در زمینه ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت از طریق بهینه‌سازی مصرف سوخت، مشاهده می‌شود که ظرفیت بالقوه گسترده‌ای در این حوزه وجود دارد که از طریق به فعل رساندن و انطباق آن با فرآیند و ساختار برنامه ریزی و گزارش‌دهی شناخته شده در جهان می‌توان همانند صنایع نفت کشورهای پیشرو و صنایع بین‌المللی نفت، علاوه بر ایفای مسئولیت اجتماعی شرکتی، به سطوح بالاتر سودآوری و ارتقای برنده صنعت نیز دست یافت. صنعت نفت نیز همچون دیگر صنایع و شرکت‌ها، دارای هدف سودآوری بالاتر می‌باشد و البته در صورتی که نگرش صحیح به موضوع مسئولیت اجتماعی وجود داشته باشد و الزامات مربوطه رعایت شود، ایفای مسئولیت اجتماعی در بلند مدت کاملاً هم راستا با هدف سودآوری بالاتر و همچنین پایداری سودآوری قرارخواهد گرفت. به یکی از نکاتی که موید این مطلب است در "کارنامه

⁴ International Performance Measurement and Verification Protocol

شرکت بهینه سازی مصرف سوخت" اشاره شده است به طوری که در کشور ما نیز کافی است به این نکته توجه کرد که در صورت ادامه روند فعلی رشد مصرف انرژی، در چشم انداز ۱۴۰۴ ایران از صادر کننده خالص انرژی به یک کشور وارد کننده مبدل خواهد شد و مزیت نسبی درآمدهای سرشار ناشی از صادرات انرژی خود را از دست خواهد داد (کارنامه شرکت بهینه سازی مصرف سوخت، ۱۳۸۶).

با توجه به مندرجات این مقاله و در راستای تقویت جایگاه فعالیت‌های مربوط به بهینه سازی مصرف سوخت به عنوان یک مسئولیت اجتماعی صنعت نفت ایران، پیشنهادات ذیل نیز ارائه می‌گردد.

- تقویت نگرش به اقدامات بهینه‌سازی مصرف سوخت به عنوان ایفای مسئولیت اجتماعی و لحاظ نمودن فعالیت‌های مرتبط با مصرف سوخت در طرح‌های ساماندهی اقدامات مبتنی بر مسئولیت اجتماعی صنعت نفت و حمایت بیش از پیش از اقدامات مربوطه
- ارائه آموزش و مشاوره به متخصصین بهینه‌سازی مصرف سوخت در زمینه مسئولیت اجتماعی و نحوه گزارش‌دهی اقدامات مربوطه در قالب فرمت گزارش‌دهی جهانی مسئولیت اجتماعی شرکتی، سازمانی (موسوم به GRI)
- استاندارد سازی اقدامات مربوط به گزارش‌دهی بهینه‌سازی مصرف سوخت بر اساس استانداردهای معتبر در خصوص گزارش‌دهی مسئولیت اجتماعی (ایزو ۲۶۰۰۰)، اندازه گیری و صحه‌گذاری عملکرد انرژی (ایزو ۱۵۰۰۰) و اندازه گیری عملکرد انرژی با استفاده از خطوط مبنا و شاخص‌های عملکرد انرژی (ایزو ۵۰۰۰۶)
- استفاده بیشتر از ظرفیت مشارکت‌های اجتماعی در ایران از جمله تعامل موثرتر با تشکل‌های غیر دولتی همچون انجمن‌ها و سازمان‌های مردم نهاد.

منابع

- جزنی، ن.، طالبیان، ا.، گودرزی، ع.، کرمانشاه، ع.، خارستانی، ط.، محمدخانی، س.، موسوی، آ.، ۱۳۹۳.
- مسئولیت اجتماعی شرکت، موسسه مطالعات بین المللی انرژی.
- رضایی، م.، صالحی، س.، ۱۳۹۴. استاندارد اندازه گیری عملکرد انرژی با استفاده از خطوط مبنا و شاخص های عملکرد انرژی. شرکت ملی گاز ایران، شرکت گاز استان خراسان رضوی. ص ۱۵.

رضایی، ا.، ۱۳۸۱. بررسی طرح‌های سازمان بهینه سازی مصرف سوخت کشور از دیدگاه زیست محیطی،
دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.

صالحی، س.، رضایی، م.، (۱۳۹۴). استاندارد اندازه گیری و صحة گذاری عملکرد انرژی. شرکت ملی گاز ایران،
شرکت گاز استان خراسان رضوی. ص ۱۲.

فخاری، م.، (۱۳۸۴)، رویکرد ESCO. دانشگاه امام صادق، ص ۷۹.

کاووسی، ا.، جزئی، ن.، گودرزی، ع.، (۱۳۹۳). مسولیت اجتماعی استراتژیک شرکت، سازمان مدیریت صنعتی
کارنامه عملکرد بخش صنعت، (۱۳۸۴). ص ۱۳۳.

کارنامه شرکت بهینه سازی مصرف سوخت، واحد روابط عمومی و فرهنگسازی (۱۳۸۶)، ص ۱.

مشعل، نشریه کارکنان صنعت نفت ایران، (۱۳۹۵)، ش، ۷۷۹، ۱۰-۱۱.

Barney J, (1991), *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage*, *Journal of management*. Vol. 17, No 1, pp. 99-120

Christofi A, Christofi P, Sisaye, S, (2012), *Corporate Sustainability*, Vol. 35 Iss2 PP.157-172

<http://www.oilnews.ir/fa/pages/?cid=12194>

http://www.shana.ir/fa/newsagency/250155/%D9%87%D9%85%D8%A7%DB%_www.ifco.ir

www.old.ifco.ir

